

Beszámoló az Akadémia 1955. évi könyvkiadási
tevékenységéről.

Könyvkiadásunk számai 1955-ben a következőképpen alakultak /a zárójelben álló számok az 1954-es évre vonatkoznak és összehasonlításként szolgálnak/: Kiadtunk összesen 4837 szerzői ívet /3790/ együttesen 311.000 példányban /291.000/. E példányszámból 97.000 szótár /200.000 Helyesírási Szabályzat/.

Ezek az adatok világosan mutatják, hogy tudományos könyvkiadásunk tavaly óta lényegesen emelkedett, aminek egyik oka az a helyes kiadási politika, hogy igyekszünk hazai szükségleteink kielégítése mellett minél több olyan kiadványt is termelni, amelyek elhelyezése elsősorban külföldi könyvpiacra történik. Ennek a kiadói tevékenységnek eredményeképp, noha a Kulturával csupán 25 müre 2,244.385 Ft netto értékben kötöttünk megállapodást, valójában 31 művet szállítottunk 3,116.895 Ft /300.000 Ft/ netto értékben /a művek felsorolását és adatait lásd a mellékletben/, ami annyit jelent, hogy exporttervünket 138 %-ra sikerült teljesíteni és exportunk az 1954 évihez képest megtízszereződött. Ha ehhez hozzávesszük, hogy a könyvkereskedői forgalomban az általunk szállított könyveknek 27 %-os haszonkulccsal számított értéke 4,261.500 Ft, nyugodtan mondhatjuk, hogy könyvkiadásunk komoly összeggel járul hozzá Népköztársaságunk devizakészletének gyarapításához.

Tudományos könyvkiadásunk erős növekedésének másik okaként könyvsorozataink kifejlesztését kell megemlítenünk, hiszen régi kiadói tapasztalat igazolja, hogy az egész világon kelendőbbek azok a könyvek, amelyek valamilyen sorozatban jelennek meg. Érdemes volna alaposan tanulmányozni azt a kérdést, vajjon nem lenne-e hasznos a nagy külföldi kiadók mintájára egyes tudományos kiadványainkat megfelelő sorozatokba beilleszteni. /Olyan sorozatokra gondolunk, mint pl. a matematika terén a Springernél megjelenő, világszerte ismert "sárga" könyvek, Grundlagen der mathematischen Wissenschaften in Einzeldarstellungen címen, vagy a lengyelek "kék" könyvei Monografija matematycznak címen./ Legfőbb okként azonban természetesen azt kell felhozni, hogy szerzőink 1955-ben több és jobb könyvet írtak, mint régebben.

A globális emelkedés mellett külön hangsúlyozni kell az átlagos példányszámok növekedését: 1955-ben átlagos példányszámunk 1600 volt /800/. Ez a növekedés kedvezően befolyásolta könyveink árát is: az előző évi, már akkor is némi csökkenést mutató könyvárainkhoz képest 1955-ben további átlagos 10 %-os árcsökkenést sikerült elérni. Ez a szám azonban nem mutatja elég világosan a valóságos csökkenést, mert még azt is figyelembe kell venni, hogy könyveink kiállításának minősége ugyanakkor lényegesen megjavult.

Javuló képet mutató könyvkiadásunk egyik mértéke a Kiadói Főigazgatóság és a Nyomdai Ipari Igazgatóság könyvművészeti bizottsága által évente megrendezett verseny. 1955-ben az Akadémiai Kiadó és az Akadémia Nyomda nyerte meg a versenyt, ami különösen azért jelent sokat, mert 1954-ben az Akadémiai Kiadó még az utolsóelőtti helyen állt. Ugyanakkor az "Év legszebb könyve" címet elnyerő könyvek között első lett a Greguss: *Xylotomosche Bestimmung de heute lebenden Gymnospermen*.

Az 1955-ös évben 5,039.000 Ft összes szubvenciónkból 1,643.000 Ft-ot* használtunk fel könyvekre /6,070.000 Ft, könyvekre 2,692.000 Ft/, a maradékból folyóiratkiadásunk anyagi veszteségeit fedeztük. Ez a csökkenés nehézséget okozott ugyan, de a szubvenció helyesebb elosztásával - azt hisszük - sikerült támogatni könyvkiadásunk helyes irányba való fejlődését. Szemben ugyanis az 1954-es évvel, amikor a szubvenciót csupán az átlagos iv-ár szem előtt tartásával általában lineárisan osztottuk szét az egyes művek között, 1955-ben elsősorban azokat a könyveket igyekeztünk szubveniálni, amelyeknek az előállítási ára oly magas, hogy egyébként értékes tudományos tartalmuk ellenére nem tudták volna megvenni őket nagyobb szubvenció nélkül. Ilyen volt pl. Fekete Lajos kétkötetes *Syaqat Schrift-je*, amelynek szubvenciója 225.869 Ft-ot tett ki; a Juhász Jenő szerkesztésében megjelent *Mutató a Nyelvtudományi Közlemények 1-50 kötetéhez*, ez 122.667 Ft szubvenciót igényelt; Szádeczky-Kardoss *Geokémiája*, amelyre 111.492 Ft szubvenciót kellett költenünk, stb. Ha ezt az elvileg kétségkívül helyes rendszert tovább akarjuk fejleszteni, célszerű volna az osztályokat erősebben bekapcsolni a szubvenció elosztás munkájába oly módon, hogy már a tervezésnél irányelveket kérnénk az osztályoktól, amelyek alapján előre látnánk, melyek lesznek a leginkább szubvencióigényes kiadványaink.

Könyvkiadásunkat megdrágítja az a körülmény, hogy túlságosan lazán kezeljük a szerkesztők és lektorok kötelezettségének a kérdését. Ilyen költségekre ivenként 240 Ft-ös maximumot engedélyeznek a fennálló törvényes rendeletek. Ezzel szemben igen sok esetben túl kellett lépniünk ezt a törvényesen megszabott határt, mert az osztályok - különösen a fordításoknál - a kézirat lektorálása után azon a véleményen vannak, hogy szuperlektorálásokkal kell kijavítani a majdnem használhatatlan kéziratot. Elég talán csak annyit említenünk, hogy 4 fordításnál az engedélyezett 240 Ft helyett ivenként 490 Ft-ot fizettünk ki lektorálási és szerkesztési díj fejében és sok esetben kellett még 350-410 Ft-os összegeket kifizetnünk. Az egész kérdésben az a szomorú, hogy az osztályok egyáltalában nem segítik ennek az állapotnak a felszámolására tett erőfeszítéseinket, hanem a KFB makacs ellenállása ellenére is megtalálják az utat a rosszul végzett lektori munka szuperlektorálással való támogatására.

Kétségtelenül helyes volt az az intézkedés, amely megerősítette a Kiadó szerkesztését azzal, hogy a könyvek jelentős részének szerkesztését a Kiadóra bízta és csak ott jelöltünk ki tudományos szerkesztőt, ahol ilyenre valóban szükség volt. Ennek eredményeképp megnőtt a Kiadó szerkesztőségének öntudata és felelősségérzete s ugyanakkor jelentősen megjavult szakmai hozzáértése is.

Ami könyveink tartalmi részét illeti, az osztályok közlései alapján örömmel jelentheti a KFB - könyvkiadásunk története során először - hogy 1955-ben nem jelent meg olyan könyvünk, amelyet a kritika határozottan hibásnak minősített volna. Több könyvünk pedig a magyar tudományos könyvkiadás értékes újabb állomását jelenti, amiről több elismerő bel- és külföldi kritika tanuskodik.

Összefoglalva, megállapíthatjuk, hogy könyvkiadásunk 1955-ben jelentős fejlődésen ment keresztül. Ugyanakkor a további javulás kedvéért, nem hallgathatunk még mindig meglévő hibáinkról sem. Az egyik, amit emlitenünk kell, hogy némileg megjavult tervezési munkánk ma is vannak hiányosságai, amennyiben egyes tudományágakban nem mutatkozik elég előrelátás a könyvek tervezésében. Így pl. közgazdászaink 1955-re csupán Riccardo klasszikus művének fordítását tervezték, megjelenése után azonban a Közgazdaságtudományi Intézet olyan véleményt hangoztatott, hogy nem tartja szerencsésnek ennek a műnek a megjelenését, mert 1926-ban már megjelent magyarul. Ezzel szemben hiányolja, hogy az utópista szocialisták, vagy Csernisevskij közgazdasági művei nem jelentek meg magyarul. Azt azonban nem látjuk tisztán, ki nek adresszalja a Közgazdaságtudományi Intézet ezeket a kifogásokat? Nem nekik kellett volna-e helyes álláspontot a II. Osztály vezetőségével együtt kialakítani? - Másik példát a III. Osztály tervében találhatunk. Itt a fizikus főbizottság kívánságára több olyan mű megjelenését kívánták, amelyeknek magyar nyelven való kiadása nem látszott feltétlenül szükségesnek, valutáris szempontból pedig óriási nehézségeket okozott volna. A fizikus főbizottság javára kell írunk, hogy a KFB figyelmeztetésére reálisabb tervet készítettek, de nem tagadható, hogy az eredeti terv nem volt átgondolt munka eredménye. - Ilyen példát még többet is említhetnénk, s ezekből az világlanék ki, hogy tervezési módszereink - noha jobbak, mint a múltban - még mindig nem jók. Megjavításukra az egyes osztályok akadémikus könyvfelelősinek szorosabb összeköttetést kellene fenntartani osztályvezetőségükkel és a KFB-vel.

Könyveink jellegének a megoszlása az egyes osztályokon a következő:

	Össze- sen	Önálló tudom. művek	Mód- ser- tani	Fordi- tás	Anyag- közlés	Forrás kiadás	Év- könyv	Kézi- könyv	Kritikai kiadás
I. Oszt.	22	14	1	1	1				5
II. "	18	9		3	4	2			
III. "	11	2		8	1				
IV. "	3	3							
B. "	5	3		1			1		
V. "	7	6		1					
VI. "	13	10		2				1	
VII. "	2	1		1					
A magyar tudomány tiz éve 1945- 1955	1								
	82	48	1	17	6	2	1	1	5

/Több önálló füzetből álló sorozatot, mint pl. Magyar Állatvilág Kézikönyve, Irodalomtörténeti Füzetek, stb. valamint a többkötetes műveket és a több nyelven megjelent könyveket, mint pl. Greguss Xylotomische ... csupán egy kötetnek számoltunk./

Mint a kimutatásból is látható, általában helyes irányba fejlődött könyvkiadásunk, mert az önálló hazai művek száma megnövekedett a fordításokéhoz képest /1954-ben 38 önálló tudományos művel szemben 27 fordítást adtunk ki/. Ez a helyes fejlődés azonban távolról sem egyenletes, mert pl. a III. Osztályon még mindig az a helyzet, hogy önálló magyar monográfiák helyett még mindig fordításokkal igyekszünk pótolni a múlt könyvkiadásának hiányait. Sokat vitatott szótárkiadásunk is javulófélben van, amennyiben rátértünk a kiegészítések kiadására is. Ezek közönségsikere mutatja, hogy helyes volt megtennünk ezt a lépést.

Már több jelentésben volt szó arról, hogy könyveinkkel kapcsolatban nem alakulnak ki viták. Mivel ilyen irányú figyelemztetéseinket - úgy látszik - könyvkiadásunk fejlődésének jelenlegi szakaszában nincs elég sikere, azt kell javasolnunk, hogy az Elnökségnek szóló szokásos évi jelentésen kívül jó volna talán könyveink tartalmi színvonaláról egy általános ankétot rendezni. A KFB munkája sem lehet megfelelő akkor, ha az Akadémia egésze nem támogatja megfelelő kritikával ezt a fontos területet.

Egy további hiba feltárásához idéznünk kell a főszerint tavalyi jelentésünk 2. oldalának 2. bekezdéséből a következő részt: "Fokoznunk kell kiadványainkban a természettudományok területén megjelenendő, önálló kutatásokon alapuló, tudományos tervünk döntő kérdéseit feldolgozó monográfiák számát. Ezek között is első helyet kell adni a biológiai - mezőgazdasági tudományok hazai problémáit tárgyaló kutatásoknak." Mivel az azóta eltelt időben Pártunk Politikai Bizottsága és Kormányunk is lényegileg ugyanilyen kritikával illette könyvkiadásunkat, azt kell mondanunk, hogy helyesen láttuk a szükséges fejlődés útját. A fejlődés azonban még nem érte el a kívánt mértéket. Javasoljuk tehát, hogy az Elnökség - részben a papír és a szubvenció elosztásával, részben más eszközzel - igyekezzék odahatni, hogy különösen mezőgazdasági, közgazdasági és műszaki jellegű könyveink a reális lehetőségekhez mérten minél nagyobb számban jelenjenek meg, előnyt adva természetesen az önálló kutatásokon alapuló monográfiáknak.

Beszámolónk eszaka maradna, ha nem emlékeznénk meg röviden a könyvterjesztés, különösen a külföldi könyvterjesztés néhány kérdéséről is.

A belföldi könyvterjesztés tekintetében javulás állt be, egyrészt mert kiépült a Kiadó saját ügynöki hálózata, s így az 1000 példánynál nem nagyobb kiadványaink terjesztését átvehettük, másrészt van saját könyvkereskedésünk /"Akadémiai Könyvesbolt", Bp. V. Váci utca 22./.

Sokkal rosszabb a külföldi könyvterjesztés helyzete. Könyvexportunk javulása ugyanis nem a monopolizált helyzetet élvező "Kultura" ügyességének, hanem export-könyveink tartalmi értékének köszönhető. E téren csak annyiban beszélhetünk javulásról, amennyiben ma már a "Kultura" is belátja, hogy feltétlenül szükség van az Akadémiai Kiadó segítségére és ennek anyagi következményeit részben hajlandó vállalni is. Az eddig lefolyt tárgyalások eredményeként úgy látszik, hogy rövidesen sikerül a következő intézkedéseket megtenni: 1./ Könyveink külföldi propagandáját az Akadémiai Kiadó fogja végezni a Kultura költségére.- 2./ A Kiadó segítségével megfelelő külföldi ügynökségeket fogunk szervezni.- 3./ Kiadónk külföldi tárgyalásokat fog folytatni a Kultura megbízásából.- 4./ A Külkereskedelmi Minisztérium raktárhittel és prémiummal fogja támogatni a terven felüli exportot. - Ezek és más hasonló intézkedések remélhetőleg lényegesen meg fogják javítani könyveink és különösen folyóirataink külföldi terjesztését.

Könyvkiadásunkat erősen befolyásolja folyóirataink terjesztésének kedvező alakulása, mert a mostani helyzetben folyóiratkiadásunk fogyasztja el a rendelkezésünkre álló szubvenció jelentős részét. 1956-ban pl. terveink szerint 2,797.000 Ft szubvenció jutna könyvekre és 3,657.000 Ft folyóiratokra. Mivel azonban féltése miatt szűkíteni kell, folyóiratkiadásunk viszonyt változtatlan marad, a fenti arány esetleg még rosszabbodni fog. Ennek a helyzetnek az orvoslása elsősorban Actáink külföldi előfizetésének tetemes megnöveléséről remélhető. /Jelenleg 3,200 kötetre van előfizetés./

Jelentésünket azzal zárjuk, hogy kérjük az Elnökséget a beszámolóinkban említett javaslataink elfogadására, illetőleg olyan irányelvek kijelölésére, amelyek alkalmasak könyvkiadásunk minőségének további megjavítására.

Budapest, 1956. március 3.

Alexits György s.k.

a Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság titkára.

1955-ben a következő műveket exportálta az Akadémiai

Kiadó.

	Bolti ár	pld.	btto Ft
1. Riesz-Szőkefalvi: Lecons d'analyse Fonctionelle III. kiadás	100,-	2000	200.000
2. Boece de Dacie: De mundi aeternitate	25,-	700	17.500
3. Kerékjártó: Les fondements de la Geometrie	60,-	400	24.000
4. Kováts-Zsebők: Rontgenanatomische Grundlagen der ... III. kiadás	180,-	3000	540.000
5. Környei: Histopathologie und klinische Symptomathologie	60,-	500	30.000
6. Eckhardt: Francia-magyar kézisztár	90,-	500	45.000
7. Fekete Lajos: Die Siyaqat Schrift	350,-	700	245.000
8. Környei: Histopathologie...	60,-	2000	120.000
9. Kerékjártó: Les fondements de la Geometrie	60,-	1500	90.000
10. Hegel: Esztétika II.	60,-	300	10.000
11. Kardos: A magyarországi humanizmus kora	50,-	300	15.000
12. Mátyás: Mikroskopische Untersuchung...	40,-	1000	40.000
13. Geleji: Die Berechnung der Kräfte.... II. kiadás	80,-	2000	160.000
14. Gedenkbuch für Prof. Dr. J. Jáky	40,-	300	12.000
15. József Attila Krit. Kiad. I.	40,-	500	20.000
16. " " " " II.	40,-	500	20.000
17. Kodály: A Magyar Népzene Tára. III/A.	220,-	500	110.000
18. Greguss: Xylotomische Bestimmung...	300,-	1200	360.000
19. Kováts-Zsebők: Les fondements...	180,-	2000	360.000
20. László: Magyarországi avar emléktárgy /francia/	170,-	500	85.000
21. Jancsó: Speicherung	130,-	1200	156.000
22. P. Greguss: Identification of living...	300,-	1800	540.000
23. Zenetudományi tanulmányok III.	70,-	200	14.000
24. " " " " IV.	40,-	200	8.000
25. Országh: Magyar-Angol kézisztár	90,-	1000	90.000
26. Halász: Német-Magyar kézisztár	26,-	5000	130.000
27. Halász: Magyar-Német kézisztár	26,-	5000	130.000
28. Országh: Angol-Magyar kézisztár	26,-	5000	130.000
29. Eckhardt: Francia-Magyar kézisztár	26,-	5000	130.000
30. Országh: Angol-Magyar kézisztár	26,-	5000	130.000
31. Országh: Magyar-Francia kézisztár	26,-	5000	130.000

31 db

btto 4,261.500

ntto 3,116.890

Melléklet.

Az MTA. folyóiratainak és szubvencionálásának megosztása

az osztályok között.

/1956./

O s z t á l y	Acta		O.Közl.		Egyéb		Össze- sen		Veszte- ség	
	db	%	db	%	db	%	db	%	Ft	%
I. Nyelv- és irodalomtudományok.	4	16.7	1	14.3	8	33.3	13	23.0	702.500	19.5
II. Történet és társadalomtudományok.	6	25.0	1	14.3	9	37.5	16	29.0	1216.600	33.8
III. Matematika és fizika. x	2	8.3	1	14.3	3	12.5	6	10.9	354.900	9.9
IV-V. Agrár és orvostud. és biológia	9	37.5	2	28.5	3	12.5	14	25.5	811.200	22.5
VI. Műszaki Tudományok. xxx	2	8.3	1	14.3	1	4.2	4	7.3	358.100	9.9
VII. Vegyészeti tudományok xxxx	1	4.2	1	14.3	-	-	2	3.7	158.800	4.4
	24	100	7	100	24	100	55	100	3,602.100	100
Humán tudományok	10	41.8	2	28.6	17	70.8	29	52.6	1,919.100	53.3
Természettudományok	12	49.9	4	57.1	6	25.-	22	40.1	1,324.900	36.8
Műszaki tudományok	2	8.3	1	14.3	1	4.2	4	7.3	358.100	9.9

x A III. osztály szakterületén ezenkívül egy METESZ folyóirat is

xx	A IV.-V.	"	"	"	két	"	megjelenik
xxx	A VI.	"	"	"	husz	"	"
xxxx	A VII.	"	"	"	négy	"	"

AKADÉMIAI
LEVÉLTÁR
5

L. Gy.

J a v a s l a t
facsimile sorozat megindítására.

Az I. Osztály osztályvezetősége javasolja, hogy az Akadémiai Kiadó facsimile sorozatot indítson, melyben nemzetközi érdeklődésre számot tartó magyar és magyarországi zenei irodalmi és nyelvészeti emlékek jelennének meg. A zenei kiadványokat két sorozatban lehetne megjelentetni: az egyik a magyar középkor emlékeit publikálná, a másik a XVIII. század magyarországi emlékeiből közölné szemelvényeket.

A középkori sorozat első kiadványaként az Osztály javasolja a "Gráci Antifonárium" megjelentetését. Ez a legrégebb magyar zenetörténeti emlék Magyarországon mikrofilmásolatban van meg az Egyetemi Könyvtárban. A "Gráci Antifonárium" az egyetlen összefüggő zenei kódex, amelyben első királyunkról több dallam fennmaradt.

A VIII. századi sorozatban az Osztály javasolja "Jozef Hydn: 'L' Infedelta delusa" c. autográf operájának megjelentetését. Mindkét publikációt idegennyelvű tanulmány vezetné be.

A fenti kiadványon kívül az Osztály a mellékletben felsoroltakat javasolná kiadni.

I. Osztály vezetősége

A Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság határozata:

A Bizottság javasolja a sorozat megindítását azzal, hogy az egyes kötetek megjelentetése előtt az Akadémiai Kiadó előzetes piackutatást végezzen. Megjegyezni kívánja, hogy a sorozat megjelentetése a népgazdaságnak devizát jelent.

Alexits György sk.
a Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság
titkára

J a v a s l a t
az Állam és Jogtudományi Kongresszus anyagának meg-
jelentetésére.

Az 1954. decemberében tartott Állam- és Jogtudományi Kongresszus anyagát tartalmazó kiadvány ügyében a szerkesztőbizottság kibővített ülése egyöntetűen arra az álláspontra helyezkedett, hogy a Kongresszus óta eltelt idő az eredeti tervek módosítását igényli. Tény egyfelől az, hogy a Kongresszuson elhangzott előadások olyan problémákat fejtegettek, melyek hosszabb távlatban is jelentőséggel bírnak a tudomány művelése, az oktatás és a kodifikáció szempontjából. Ezt a körülményt tehát az indokolja, hogy a Kongresszus anyagát, illetőleg annak ebből a szempontból számottevő részét, az érdekeltek számára hozzáférhetővé kell tenni. Ugyanakkor megállapítható az is, hogy a Kongresszus anyaga több vonatkozásban nem a már most aktuális kérdések felé fordul, az egyes problémák felvetése nem felel meg teljesen a jelenleg elénkállított követelményeknek.

E két szempont egybevetése alapján az a megoldás látszik helyesnek, melyet az Akadémia Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottsága már néhány hónappal ezelőtt képviselt, nevezetesen: korlátozott példányszámban, sokszorosított formában jelenjék meg az anyag. Ez a kiadvány a Kongresszuson elhangzott előadásokat és a külföldi vendégek hozzászólásait tartalmazná: 400 sokszorosított példányban jelennék meg a tudományos dolgozók, a három jogtudományi kar tanszékei és az érdeklődők között kerülne terjesztésre. Terjedelme hozzávetőlegesen 26-28 ívvel az eredetileg tervezett 38 ívvel szemben, mivel a kötetben nem szerepelnének a belföldiek hozzászólásai és az idegennyelvű kivonatok.

Az Akadémiai Kiadóval folytatott előzetes megbeszélés eredményeként kérjük, hogy a Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság járuljon hozzá a kötet ilyen értelmű kiadásához, s hozzájárulását közölje az Akadémiai Kiadóval. A Kiadó közlése szerint kb. 40-50.000 Ft dotációra van szükség. A Kiadónak a fenti értelmű hozzájárulás azért szükséges, mivel a kiadvány jelenlegi tervében nem szerepel, azt a múlt évben nagyobb terjedelemben, nagyobb példányszámban, nyomatott formában történő kiadás céljaira vette fel.

Budapest, 1956. február 8.

Szabó Imre sk.
MTA levelező tagja

4 Könyv- és Folyóiratkiadó Bizottság határozata:

4 Bizottság javasolja a Kongresszus anyagának sokszorosított formában történő megjelentetését azzal, hogy

- a./ A Jogtudományi Intézet a kiadáshoz 10.000.- Ft-ot biztosít
- b./ A 10.000 Ft feletti költségtöbbletet az Akadémiai Kiadó fedezi azzal, hogy a szerzők honoráriumot nem kapnak.

Alexits György sk
a Kfb titkára